

Sygn. akt III UK 189/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A.P.

od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L.
o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 lipca 2019 r.,

skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w L.

z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt VIII Ua [...],

1. oddała skargę kasacyjną,

2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w L. na rzecz radcy prawnego V.K-T. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2017 r., sygn. akt VII U [...], Sąd Rejonowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych [...] w L. po rozpoznaniu sprawy z odwołania A.P. przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L. oddalił odwołanie wnioskodawczynie od orzeczenia tego zespołu z dnia 8 lutego 2016 r.

Sąd Rejonowy ustalił, że orzeczeniem z dnia 16 grudnia 2015 r. nr [...] Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w L. po rozpatrzeniu wniosku z dnia 10 listopada 2015 r. postanowił zaliczyć A.P. do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności na okres do dnia 31 grudnia 2019 r., przy czym ustalił, że niepełnosprawność istnieje od 40-tego roku życia, a ustalony stopień niepełnosprawności datuje się od 30 marca 1995 r. Jako symbole przyczyny niepełnosprawności wskazano 05-R, 10-N i 08-T.

Orzeczeniem z dnia 8 lutego 2016 r. Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w L. po rozpoznaniu odwołania od powyższego orzeczenia nr [...] utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie, gdyż stwierdzone u skarżącej schorzenia kwalifikują ją do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności z uwagi na schorzenia oznaczone symbolami 05-R, 10-N i 08-T. Jak wynika z przeprowadzonej konsultacji okulistycznej, schorzenie oznaczone symbolem 04-O nie powoduje u niej umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Sąd Rejonowy – celem ustalenia stanu zdrowia A.P. – przeprowadził dowód z opinii biegłego sądowego lekarza okulisty, zobowiązując go do wypowiedzenia się, czy stwierdzone u wnioskodawczynie schorzenia dotyczące narządu wzroku uzasadniają uznanie jej za osobę niepełnosprawną, a jeżeli tak, to od kiedy, dlaczego oraz w jakim stopniu (lekkim, umiarkowanym, czy też znacznym) i jak długo niepełnosprawność ta będzie trwała oraz oznaczenia symbolu niepełnosprawności.

Biegły lekarz okulista H.R. w opinii z dnia 2 czerwca 2016 r. rozpoznała u wnioskodawczynie stan po urazie oka prawego, pourazową ślepotę oka prawego i krótkowzroczność z astygmatyzmem oka lewego. Biegła wskazała, że A.P. po przebytych 22 lata urazem oka prawego z praktyczną ślepotą oka prawego, od 30 lat ze stwierdzoną krótkowzrocznością używa okularów korekcyjnych. Stwierdzona

u opiniowanej ostrość wzroku oka lepszego wynosi 0,9 do dali i 0,5 do bliży po zastosowanej korekcji, pole widzenia nie jest zawężone do 30 stopni. W ocenie biegłej stan badanego narządu nie kwalifikuje wnioskodawczyni do uznania za niepełnosprawną.

Sąd Rejonowy w związku z zarzutami odwołującej się do powyższej opinii przeprowadził dowód z opinii innego lekarza okulisty – lekarz okulista K.K. – S. w opinii z dnia 14 grudnia 2016 r. wydała opinię zbieżną z opinią biegłej H.R.; nie stwierdziła, aby schorzenie narządu wzroku A.P. kwalifikowało ją do stopnia niepełnosprawności.

Sąd Rejonowy podzielił wnioski opinii biegłych uznając, że zostały sporządzone przez specjalistów w swojej dziedzinie, dysponujących wysokim poziomem wiedzy medycznej i doświadczeniem zawodowym. Opinie zostały sporządzone w oparciu o aktualną wiedzę, a przedstawione w nich wnioski poparto odpowiednimi argumentami.

Sąd Rejonowy powołał przepis § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, zgodnie z którym przy kwalifikowaniu do znacznego, umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności bierze się pod uwagę zakres naruszenia sprawności organizmu spowodowany przez choroby narządu wzroku, w tym wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku powodujące ograniczenie jego sprawności, prowadzące do obniżenia ostrości wzroku w oku lepszym do 0,3 według Snellena po wyrównaniu wady wzroku szklami korekcyjnymi lub ograniczenie pola widzenia do przestrzeni zawartej w granicach 30 stopni. Według Sądu Rejonowego przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało w sposób niebudzący wątpliwości, że A.P. nie spełnia powyższych przesłanek i dlatego nie może zostać uznana za osobę niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym z uwagi na stan narządu wzroku.

Powyższy wyrok Sądu Rejonowego wnioskodawczyni zaskarżyła apelacją.

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt VIII Ua [...], Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. oddalił apelację.

Sąd drugiej instancji zaaprobował stanowisko zaskarżonego wyroku tak w zakresie ustaleń faktycznych sprawy, jak i w zakresie oceny prawnej. Zdaniem Sądu Okręgowego nie doszło do naruszenia § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia z 15 lipca 2003 r., który dokładnie określa minimalne warunki zaliczenia do osób niepełnosprawnych. Ocena stanu zdrowia wnioskodawczyni w aspekcie narządu wzroku dokonana została przez lekarzy specjalistów posiadających wysoki poziom wiedzy medycznej w zakresie opiniowanego przedmiotu. Wnioski zawarte w obu opiniach biegłych są rzeczowe i logicznie uzasadnione pod kątem istnienia niepełnosprawności. W sytuacji, gdy należycie uzasadniona opinia biegłych nie wskazuje na niepełnosprawność skarżącej dotyczącą narządu wzroku, to nie można uznać, że schorzenie to może być oznaczone kodem 04-O. Oznaczenie bowiem przyczyn niepełnosprawności kilkoma kodami jest możliwe tylko wtedy, gdy każde z występujących schorzeń kwalifikuje do określonego umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. Ten stopień stwierdzono u apelującej tylko co do schorzeń oznaczonych symbolami: 05-R, 10-N i 08-T.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego pełnomocnik A.P. zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono:

1) niezastosowanie art. 4 ust. 1, 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, odgórne i nieoparte dowodowo przyjęcie, że występujące u skarżącej choroby narządu wzroku nie uzasadniają zaliczenia jej do stopnia niepełnosprawności z symbolem przyczyny niepełnosprawności 04-0, w sytuacji gdy Sąd w pierwszej kolejności nie przeanalizował, czy zachodzą przesłanki ustawowe zaliczania do poszczególnych stopni niepełnosprawności - lekkiego, umiarkowanego i znacznego i nie poczynił jakichkolwiek ustaleń w tym zakresie;

2) naruszenie § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu, oparciu wyłącznie na wskazanym przepisie rozstrzygnięcia w sprawie w sytuacji, gdy przepis ten wskazuje jedynie czynniki brane pod uwagę

przy kwalifikowaniu do znacznego, umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności oraz w oderwaniu od analizy w kontekście przesłanek ustawowych poszczególnych stopni niepełnosprawności wskazanych w art. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

a) art. 382 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 227 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez: - zaniechanie przeprowadzenia postępowania dowodowego w kierunku zmierzającym do wyjaśnienia rozbieżności pomiędzy oceną stanu zdrowia skarżącej wynikającą z wcześniejszych rozstrzygnięć w przedmiocie stopnia niepełnosprawności, diagnoz stawianych w jej przypadku przez leczących lekarzy specjalistów a oceną stanu zdrowia dokonaną przez biegłych lekarzy okulistów opiniujących w niniejszej sprawie; - pominięcie podnoszonych przez skarżącą okoliczności, że w okresie poprzedzającym wydanie kwestionowanego orzeczenia ze względu na choroby narządu wzroku posiadała ona stopień niepełnosprawności z symbolem 04-0, od wielu lat cierpi na schorzenia narządu wzroku, stan wzroku systematycznie pogarsza się, pojawiają się również u skarżącej początki zaćmy, co wynika z zaświadczeń lekarskich złożonych przez nią do akt sprawy; - pominięcie niemiarodajności wyników badań lekarskich przeprowadzonych przez biegłe opiniujące w niniejszej sprawie; pominięcie, że opinie biegłych nie analizują stanu zdrowia skarżącej w zakresie chorób narządu wzroku w kontekście ustawowych przesłanek zaliczania do poszczególnych stopni niepełnosprawności wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, nie wskazują na czym polega ewentualnie stwierdzona u skarżącej w odniesieniu do stanu poprzedniego poprawa stanu zdrowia skarżącej;

b) art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 385 k.p.c. przez nierozpoznanie istoty sprawy w zakresie niedokonania przez Sąd ustaleń w zakresie zaistnienia przesłanek zaliczania do poszczególnych stopni niepełnosprawności. Sąd nie dokonał analizy schorzeń narządu wzroku występujących u skarżącej w kontekście przesłanek określonych w art. 4 ustawy o

rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Sąd nie przeprowadził w tym zakresie również postępowania dowodowego, nie dokonał ustaleń w zakresie codziennego funkcjonowania skarżącej, w zakresie okoliczności, w jaki sposób schorzenia narządu wzroku w powiązaniu z innymi chorobami skarżącej wpływają na radzenie sobie przez nią z czynnościami życia codziennego w zakresie samoobsługi, poruszania się i komunikacji;

c) art. 385 k.p.c., art. 328 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na wadliwym uznaniu apelacji za bezzasadną i jej oddaleniu, niewystarczającym i lakonicznym uzasadnieniu wyroku w zakresie bezzasadności apelacji, w sytuacji nierozpoznania przez Sąd istoty sprawy, nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego w niniejszej sprawie w pełnym zakresie.

Pełnomocnik A.P. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pojęcie niepełnosprawności, ujęte w art. 3-5 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1172) ściśle koresponduje z pojęciem niezdolności do pracy, przy czym jest kwalifikacją szerszą od niezdolności do pracy w rozumieniu ustawy emerytalnej. Niepełnosprawność obejmuje swym zakresem także niezdolność do wykonywania zatrudnienia, co znajduje wyraz w definicji niepełnosprawności jako trwałej lub okresowej niezdolności do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy (art. 2 pkt 10 cytowanej wyżej ustawy). W konsekwencji, każda osoba niezdolna do pracy jest więc osobą niepełnosprawną, choć nie każda osoba niepełnosprawna jest równocześnie osobą niezdolną do pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2016 r., III UK 145/15, LEX nr 2076394).

Zgodnie z art. 4 ust. 2 powołanej wyżej ustawy do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu,

niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. A zatem warunkiem zaliczenia do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności jest nie tylko stopień naruszenia sprawności organizmu w odniesieniu do zdolności do wykonywania zatrudnienia, ale także istnienie wymogu pomocy innej osoby w celu pełnienia ról społecznych w związku z ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2014 r., II UK 360/13, LEX nr 1466628).

Ponieważ postępowanie przed sądem apelacyjnym jest dalszym ciągiem merytorycznego rozpoznania sprawy (art. 382 k.p.c.), to sąd ten powinien dokonać samodzielnej oceny wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji i poczynić własne ustalenia faktyczne oraz w uzasadnieniu swojego orzeczenia zdać szczegółową relację z oceny zgromadzonego materiału i dokonanych ustaleń (art. 328 § 2 k.p.c.), przy uwzględnieniu charakteru i treści orzeczenia drugoinstancyjnego (art. 391 § 1 k.p.c.) oraz rodzaju zarzutów i wniosków apelacyjnych (art. 378 § 1 k.p.c.). Sąd odwoławczy sprostał temu obowiązkowi. Według art. 232 k.p.c. strony mają obowiązek wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, a w myśl zdania drugiego tego przepisu sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Skorzystanie przez sąd z tej możliwości jest właściwe wówczas, gdy uzna on rezultaty dotychczasowego postępowania za niewystarczające dla wyjaśnienia sprawy, zaś strona nie potrafi sformułować stosownego wniosku dowodowego. Ponieważ Sąd Okręgowy przeprowadzał postępowanie dowodowe w ograniczonym zakresie odnoszącym się do występujących u ubezpieczonej schorzeń narządu wzroku, w pozostałym zakresie, co do oceny dowodów, art. 233 § 1 k.p.c. mógł zostać tylko pośrednio naruszony przez sprzeczne z art. 382 k.p.c. zaakceptowanie nieprawidłowych ustaleń dokonanych przez Sąd Rejonowy. Jednakże wskazać należy, że granice swobodnej oceny dowodów może naruszyć tylko dowolna ocena zebranego materiału, brak wszechstronnej oceny wszystkich istotnych dowodów lub ich ocena sprzeczna z zasadami logicznego powiązania wniosków z ustalonym stanem faktycznym lub z doświadczeniem życiowym (por. wyrok z dnia 19 czerwca 2001 r., II UKN 423/00 - OSNP 2003 nr 5, poz. 37). W niniejszej sprawie Sąd

Rejonowy dokonał ustaleń faktycznych w sposób niewadliwy, a zebrane dowody ocenił i rozważył wszechstronnie i przekonująco, przyjmując na podstawie dwóch opinii biegłych, że wnioskodawczyni w aspekcie stopnia naruszenia sprawności organizmu ocenianego przez pryzmat sumy stwierdzanych schorzeń spełnia warunki do zaliczenia jej do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik wnioskodawczyni nie kwestionuje zaliczenia jej do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności; kontestuje jedynie ocenę, że z uwagi na narząd wzroku nie została ona zakwalifikowana do żadnego stopnia niepełnosprawności z umieszczeniem adekwatnego kodu choroby oczu w zaświadczeniu o stopniu niepełnosprawności.

W ocenie Sądu Najwyższego z opinii dwóch biegłych lekarzy okulistów wynika, że w świetle § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, nie ma podstaw do zaliczenia wnioskodawczyni do grona osób niepełnoprawnych ze względu na dysfunkcję wzroku. Zgodnie z tym przepisem „przy kwalifikowaniu do znacznego, umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności bierze się pod uwagę zakres naruszenia sprawności organizmu spowodowany przez choroby narządu wzroku, w tym wrodzone lub nabyte wady narządu wzroku powodujące ograniczenie jego sprawności, prowadzące do obniżenia ostrości wzroku w oku lepszym do 0,3 według Snellena po wyrównaniu wady wzroku szklami korekcyjnymi lub ograniczenie pola widzenia do przestrzeni zawartej w granicach 30 stopni”.

Zdaniem Sądu Najwyższego wskazane kryteria zostały opisane w sposób jednoznaczny. Badanie pacjenta przy wykorzystaniu tablic Snellena jest stosunkowo proste i pozwala w krótkim czasie ustalić ostrość widzenia do dali w postaci ułamkowej. Badanie szerokości pola widzenia (perymetria) wymaga od pacjenta skupienia oraz interakcji; trwa około 10 minut. Badania wzroku wnioskodawczyni przez dwóch niezależnych biegłych lekarzy okulistów nie wykazały ograniczenia sprawności narządu wzroku, prowadzącego do obniżenia ostrości wzroku w oku lepszym do 0,3 według Snellena po wyrównaniu wady wzroku szklami korekcyjnymi lub ograniczenia pola widzenia do przestrzeni zawartej w granicach 30 stopni.

Opinie biegłych lekarzy odnosiły się więc do kryteriów § 32 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności. Konkluzje opinii biegłych nie pozwalały na ustalenie żadnego stopnia niepełnosprawności z uwagi na stan narządu wzroku. Wcześniejsze orzeczenia mogły wynikać z oceny stanu gorzej widzącego (niewidzącego) oka, jednak z opinii biegłych wynika, że wnioskodawczyni po wielu latach życia z niewidzącym okiem, zaadaptowała się do tego stanu. Gdyby doszło do – sugerowanego w skardze kasacyjnej – pogorszenia widzenia w oku lewym, istnieje możliwość złożenia nowego wniosku o ustalenie stopnia niepełnosprawności – z uwzględnieniem niżej przedstawionych konstatacji.

Stosownie do § 32 ust. 2 cytowanego rozporządzenia - symbol przyczyny niepełnosprawności, o którym mowa w § 13 ust. 1 pkt 8, ust. 2 pkt 9 i ust. 3 pkt 9, oznacza się następująco: 1) 01-U - upośledzenie umysłowe; 2) 02-P - choroby psychiczne; 3) 03-L - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu; 4) 04-O - choroby narządu wzroku; 5) 05-R - upośledzenie narządu ruchu; 6) 06-E - epilepsja; 7) 07-S - choroby układu oddechowego i krążenia; 8) 08-T - choroby układu pokarmowego; 9) 09-M - choroby układu moczowo-płciowego; 10) 10-N - choroby neurologiczne; 11) 11-I - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego; 12) 12-C - całościowe zaburzenia rozwojowe. W myśl ustępów 3 i 4 symbol przyczyny niepełnosprawności zawarty w orzeczeniu o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub wskazaniach do ulg i uprawnień odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej osoby zainteresowanej lub dziecka. Orzeczenie może zawierać więcej niż jeden symbol przyczyny niepełnosprawności, nie więcej niż trzy symbole schorzeń, które w porównywalnym stopniu wpływają na zaburzenie funkcji organizmu.

Zdaniem Sądu Najwyższego ubezpieczony mógł się domagać na podstawie § 32 ust. 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu

niepełnosprawności - umieszczenia symbolu choroby na zaświadczeniu o stopniu niepełnosprawności tylko wówczas, gdy udowodnił, że choroba ta mieściła się w grupie trzech chorób w największym stopniu powodujących niepełnosprawność. W tym kontekście należy przypomnieć, że zaskarżone orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zawiera trzy symbole schorzeń, które w ocenie komisji lekarskiej w największym stopniu wpływały na zaburzenie sprawności organizmu wnioskodawczynie, powodując niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym. Stwierdzenie zatem, że choroba oczu wnioskodawczynie powodowała niepełnosprawność w stopniu lekkim nie mogła uzasadniać żądania umieszczenia symbolu 04-O na zaświadczeniu o stopniu niepełnosprawności. Również ta okoliczność czyni skargę kasacyjną bezpodstawną.

Ponieważ Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach podstaw kasacyjnych i zarzutów, tylko na marginesie zwrócić należy uwagę, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 19 czerwca 2018 r., w sprawie SK 19/17 (OTK-A 2018/42) uznał, że § 13 ust. 2 pkt 9 w związku z § 32 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2015 r., poz. 1110 oraz z 2017 r., poz. 1541) jest niezgodny z art. 47 oraz art. 51 ust. 1, 2 i 5 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał wskazał, że prawo do prywatności odnosi się m.in. do danych dotyczących informacji o stanie zdrowia (por. wyrok z 19 maja 1998 r., U 5/97 i wyrok z 5 marca 2013 r., U 2/11). Sfera prywatności jednostki, chroniona na gruncie art. 47 Konstytucji, obejmuje także informacje na temat stanu zdrowia człowieka, bo ochrona danych medycznych ma podstawowe znaczenie dla możliwości korzystania przez jednostkę z prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Nie budzi zatem wątpliwości, że także problem ujawniania w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny niepełnosprawności, a w konsekwencji rodzaju choroby, może być rozpatrywany w kontekście art. 47 Konstytucji. Prawo do prywatności, statutowane w art. 47, zagwarantowane jest m.in. w aspekcie ochrony danych osobowych, przewidzianej w art. 51 Konstytucji. Istotą autonomii informacyjnej jest pozostawienie każdej osobie swobody określenia sfery dostępności dla innych wiedzy o sobie. Art. 6b ust. 3 ustawy o rehabilitacji

zawodowej stanowi: "W orzeczeniu powiatowego zespołu, poza ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, powinny być zawarte wskazania dotyczące w szczególności: 1) odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby; 2) szkolenia, w tym specjalistycznego; 3) zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej; 4) uczestnictwa w terapii zajęciowej; 5) konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz 1) pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby; 6) korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki; 7) konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji; 8) konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji; 9) spełniania przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1260 i 1926 oraz z 2018 r., poz. 79, 106 i 138), przy czym w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności spełnienie tych przesłanek może zostać stwierdzone jedynie w przypadku ustalenia przyczyny niepełnosprawności oznaczonej symbolem 04-O (choroby narządu wzroku), 05-R (upośledzenie narządu ruchu) lub 10-N (choroba neurologiczna)".

Zacytowany art. 6b ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej, w zakresie dotyczącym "wskazań" (pkt 1-9) nie wyczerpuje treści orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydawanego przez powiatowy zespół; wskazuje na to wyrażenie "wskazania dotyczące w szczególności". Natomiast ustawodawca nie wskazał, jako koniecznego elementu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, symbolu przyczyny niepełnosprawności. Poza elementami formalnymi orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, prawodawca wymienił w § 13 ust. 2 rozporządzenia z 2003 r. dwa elementy o charakterze materialnym, których zamieszczenia w orzeczeniu powiatowego zespołu wymaga także ustawodawca, tj. ustalenie stopnia niepełnosprawności (pkt 8) oraz

wskazania określone przez skład orzekający (pkt 13) - (por. art. 6b ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej). Za element o charakterze materialnym należy uznać także symbol przyczyny niepełnosprawności. Ustawodawca przewidział konieczność ujawniania symbolu przyczyny niepełnosprawności tylko w dwóch sytuacjach. Po pierwsze, w orzeczeniu powiatowego zespołu, w celu wskazania spełniania przez osobę niepełnosprawną (ubiegającą się o wydanie karty parkingowej) przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 prawa drogowego (zob. cytowany wyżej art. 6b ust. 3 pkt 9 ustawy o rehabilitacji zawodowej). Wskazanie do karty parkingowej w orzeczeniu o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności jest uzależnione od symbolu przyczyny niepełnosprawności i tego, że osoba niepełnosprawna ma znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się. Po drugie, na mocy art. 6d ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej został utworzony Elektroniczny Krajowy System Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności, w którym przetwarza się dane w celu usprawnienia i podniesienia jakości orzekania o niepełnosprawności oraz realizacji zadań przez zespoły orzekające o niepełnosprawności. Zgodnie z art. 6d ust. 4 pkt 5 tej ustawy, dane gromadzone w systemie obejmują m.in. dane dotyczące daty i rodzaju wydanego orzeczenia oraz symbolu przyczyny niepełnosprawności. Jednak, na mocy art. 6d ust. 4a ustawy o rehabilitacji zawodowej, dane gromadzone w systemie udostępnia się, jeżeli stanowią one kryterium przyznania świadczenia albo ustawowe kryterium wydania dokumentu, tylko wskazanym w ustawie podmiotom. Natomiast w art. 6b ust. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej, który określa, jakie elementy powinno zawierać orzeczenie powiatowego zespołu o stopniu niepełnosprawności, nie ma mowy o "symbolu przyczyny niepełnosprawności". Poza wątpliwością, czy upoważnienie dla ministra stanowiło podstawę do wydania przepisu, który zobowiązuje do zamieszczenia w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności symbolu przyczyny tej niepełnosprawności, powstała wątpliwość natury konstytucyjnej, czy § 13 ust. 2 pkt 9 w związku z § 32 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z 2003 r. narusza warunek wyłączności ustawy dla ograniczenia konstytucyjnych praw i wolności jednostki, w tym wypadku prawa do prywatności (art. 47 Konstytucji) i prawa do autonomii informacyjnej (art. 51 ust. 1, 2 i 5 Konstytucji). Trybunał Konstytucyjny podzielił zarzut skarżącego dotyczący

naruszenia zasady wyłączności ustawowej ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności jednostki, jakimi są prawo do prywatności i prawo do autonomii informacyjnej jednostki.

Wejście w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych); Dz.Urz. UE L 119 z 4 maja 2016 r., s. 1, dalej: rozporządzenie 2016/679) od 25 maja 2018 r. powoduje, że polskie przepisy muszą zapewniać skuteczne stosowanie przepisów rozporządzenia 2016/679, nie powielając jego rozwiązań ani nie będąc z nim sprzecznymi. Stosowaniu rozporządzenia 2016/679 służy ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. poz. 1000).

W świetle rozporządzenia 2016/679, co do zasady, zabrania się przetwarzania danych osobowych ujawniających między innymi przetwarzanie danych genetycznych, danych biometrycznych w celu jednoznacznego zidentyfikowania osoby fizycznej lub danych dotyczących zdrowia (art. 9 ust. 1). Zgodnie z art. 4 pkt 15 rozporządzenia 2016/679, "dane dotyczące zdrowia" oznaczają dane osobowe o zdrowiu fizycznym lub psychicznym osoby fizycznej - w tym o korzystaniu z usług opieki zdrowotnej - ujawniające informacje o stanie jej zdrowia. Szczególne kategorie danych osobowych zasługujące na większą ochronę powinny być przetwarzane do celów zdrowotnych wyłącznie w przypadkach, gdy jest to niezbędne do realizacji tych celów z korzyścią dla osób fizycznych i ogółu społeczeństwa (zob. motyw 53 i art. 9 ust. 2 rozporządzenia 2016/679).

Nie budzi żadnej wątpliwości, że konstytucyjność ograniczenia prawa do prywatności warunkuje przede wszystkim ustawowa forma wprowadzonego ograniczenia. W wyroku z 19 maja 1998 r., sygn. U 5/97, który dotyczył dopuszczalności ujawnienia numeru statystycznego choroby w zaświadczeniu lekarskim, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że "§ 5 ust. 1 rozporządzenia z 17 maja 1996 r., stanowiąc wyraźny przejaw ingerencji normodawczej w prawo do prywatności (art. 47), ograniczając jego zakres poprzez podanie do wiadomości zakładu pracy (pracodawcy) skonkretyzowanej informacji o stanie zdrowia pracownika, nie spełnia elementarnych warunków ustawowej formy tej ingerencji,

ani jej niezbędnej proporcji dla zachowania konstytucyjnie określonych wartości. Rozporządzenie nie odwołuje się bowiem do jakiegokolwiek interesu, któremu miałyby służyć wskazane ograniczenie". Aktualnie, na podstawie art. 55 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 1368, ze zm.; dalej: ustawa o świadczeniach), wystawiający zaświadczenie lekarskie przekazuje zaświadczenie lekarskie na elektroniczną skrzynkę podawczą Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zaświadczenia lekarskie o czasowej niezdolności do pracy zawierają numer statystyczny choroby ubezpieczonego ustalony według Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (zob. art. 55 ust. 3 pkt 9 tej ustawy). Zgodnie z art. 55a ust. 7 ustawy o świadczeniach, w wypadku gdy wystawienie zaświadczenia lekarskiego w formie dokumentu elektronicznego nie jest możliwe, wystawiający zaświadczenie lekarskie w dniu badania przekazuje ubezpieczonemu zaświadczenie lekarskie wystawione na formularzu zaświadczenia lekarskiego wydrukowanym z systemu teleinformatycznego, zawierające m.in. dane i informacje, o których mowa w art. 55 ust. 3 pkt 1-8 i 10 tej ustawy, a więc bez numeru statystycznego choroby.

Biorąc pod uwagę umiejscowienie w systemie prawa obowiązku zamieszczenia symbolu przyczyny niepełnosprawności w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności, Trybunał uznał, że § 13 ust. 2 pkt 9 w związku z § 32 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z 2003 r. jest niezgodny z art. 47 oraz art. 51 ust. 1, 2 i 5 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, przez to, że ustanowienie ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw nastąpiło w rozporządzeniu. Ze względu na ograniczenie zakresem skargi konstytucyjnej sentencja wyroku odnosi się nie do całego § 32 ust. 2 rozporządzenia z 2003 r., lecz wyłącznie do jego punktu 2 zawierającego symbol "02-P". Trybunał Konstytucyjny zwrócił jednak uwagę, że przyczyna stwierdzenia niezgodności z Konstytucją, którą jest naruszenie zasady wyłączności ustawowej ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności jednostki, odnosi się do wszystkich symboli oznaczających przyczynę niepełnosprawności, które powinny być określone w ustawie, a nie w rozporządzeniu.

W ocenie Sądu Najwyższego ujawnienie przyczyny niepełnosprawności (rodzaju choroby) w urzędowym dokumencie, jakim jest orzeczenie o stopniu

niepełnosprawności, może okazać się niezbędne i konieczne dla realizacji celu zamierzonego przez ustawodawcę w zakresie zabezpieczenia interesów pracownika i pracodawcy zatrudniającego osobę z niepełnosprawnością, gdyż w zależności od przyczyny niepełnosprawności (rodzaju choroby) możliwe jest zorganizowanie pomocy zawodowej i wsparcia dla pracownika będącego osobą niepełnosprawną. Natomiast w innych sytuacjach możliwe jest osiągnięcie celów zwartych w cytowanej wyżej ustawie o rehabilitacji za pomocą innych środków, mniej ingerujących w prawo do prywatności. Spełnienie przez osobę niepełnosprawną przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1 i 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2017 r., poz. 1260 i 1926 oraz z 2018 r., poz. 79, 106 i 138), w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie musi stwierdzać, jaka choroba (na przykład choroby narządu wzroku o symbolu 04-O) uprawnia do otrzymania specjalnej karty parkingowej; wystarczająca jest adnotacja o znacznie ograniczonej możliwości samodzielnego poruszania się. W konsekwencji, mimo ograniczenia prawa do prywatności osoby niepełnosprawnej oraz naruszenia unormowania dotyczącego ochrony danych wrażliwych, ujawnienie rodzaju (rodzajów) schorzenia w orzeczeniu o niepełnosprawności na wniosek osoby niepełnosprawnej, może spełniać konstytucyjny wymóg proporcjonalności ograniczenia tego prawa.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.